

РАНА ИНТЕРВЕНЦИЈА НА ДЕЦА РОДЕНИ СО ФАКТОР НА РИЗИК

**Наташа Чичевска-Јованова
Оливера Рашиќ-Цаневска**

Наташа Чичевска-Јованова
Оливера Рашиќ-Цаневска

Рана интервенција на деца родени со фактор на ризик

Филозофски факултет
Скопје, 2023

Издавач:

Филозофски факултет, 1000 Скопје, бул „Гоце Делчев“ бр. 9А

Автори:

Проф. д-р Наташа Чичевска-Јованова

Проф. д-р Оливера Рашиќ-Цаневска

Уредник:

Проф. д-р Ратко Дуев

Рецензенти:

Проф. д-р Горан Ајдински

Проф. д-р Даниела Димитрова-Радојичиќ

Лектор:

Валентина Бачваровска

Тираж:

118

Печати:

Европа 92

СIP-Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

615.851.4-053.2

159.922.7-053.2

364-787-053.2

ЧИЧЕВСКА-Јованова, Наташа

Рана интервенција на деца родени со фактор на ризик / Наташа

Чичевска-Јованова, Оливера Рашиќ-Цаневска. - Скопје : Филозофски факултет, 2023. - 268 стр. : илустр. ; 24 см

Библиографија: стр. 263-267

ISBN 978-608-238-232-6

1. Рашиќ-Цаневска, Оливера [автор]

а) Деца со фактор на ризик -- Рана интервенција

COBISS.MK-ID 60103685

Вовед.....	7
1. Деца родени со фактор на ризик.....	9
1.1. Ризични новороденчиња	11
1.2. Регистар за невроризични деца	12
1.3. Фактори на ризик	13
1.4. Недоносено	15
1.4.1. Причини за предвремено породување	16
1.4.2. Компликации кај предвреме родените.....	19
1.5. Новородено со мала родилна тежина.....	19
1.5.1. Опстанок и исход кај новороденчиња со мала родилна тежина	21
1.6. Родилна асфиксија	22
1.7. Интракранијална хеморагија.....	24
1.8. Неонатална сепса и/или менингитис.....	27
1.9. Жолтица кај бебето (неонатална жолтица)	31
1.9.1. Причина за појава на жолтица кај бебето	31
1.9.2. Како да се препознае дали бебето има жолтица.....	31
1.9.3. Третман на жолтица кај бебињата	31
1.10. Деца кои биле сместени во одделот за интензивна нега и терапија (ОИИТ)	32
1.11. Деца од високоризични бремености	33
1.12. Апстиненцијален синдром (Neonatal Abstinence Syndrome – NAS)	36
1.13. Новороденче од близначка бременост	38
1.13.1. Потенцијални опасности кај бременост со близнаци ..	39
1.14. Литература	41
2. Рана интервенција	47
2.1. Дефинирање на поимот рана интервенција	49
2.2. Програми за рана интервенција	51
2.3. Модели и тимови за рана интервенција	52
2.3.1. Мултидисциплинарен тим	52
2.3.2. Интердисциплинарен тим.....	53
2.3.3. Трансдисциплинарен тим.....	54
2.4. Членови на стручниот тим за рана интервенција	56
2.4.1. Работните задачи на педијатарот	57
2.4.2. Работни задачи на медицинска сестра	59
2.4.3. Работни задачи на дефектолог	60

2.4.4. Работни задачи на психолог	61
2.4.5. Работни задачи на логопед	63
2.4.6. Педагог	63
2.4.7. Социјален работник	64
2.4.8. Биолог	64
2.4.9. Специјалист стоматолог-ортодонт	64
2.5. Литература.....	65
3. Раст и развој.....	67
3.1. Раст.....	69
3.1.1. Фактори кои влијаат на растот	69
3.1.2. Карактеристики на телесниот раст и развој.....	73
3.1.2.1. Раст во должина и висина.....	73
3.1.2.2. Раст во телесната тежина	75
3.1.2.3. Комбинирање на телесната тежина и висина: телесен масен индекс (ТМИ)	77
3.1.2.5. Разлики во растот на поодделни органи и ткива	87
3.2. Развој	88
3.2.1. Одредување на поимот зрелост	90
3.2.2. Фактори кои влијаат на развојот	91
3.2.3. Законитости во развојот	94
3.2.4. Критичен период за развој.....	98
3.2.5. Развојна криза	100
3.3. Проценка на зрелоста на организмот	101
3.3.1. Проценка на созревањето на коските - коскена возраст	101
3.3.2. Развој на забите.....	103
3.3.3. Развој на нервниот систем	105
3.3.4. Влијанието на хормоните врз растот и развојот	106
3.4. Литература.....	108
4. Проценка на гестациската старост на новороденчето	111
4.1. Време на проценување на гестациска старост	113
4.2. Зошто е важна раната проценка	114
4.2.1. Физиолошки и клинички особини на новороденчето	118
4.2.2. Надворешни карактеристики на новороденчето за проценка на гестациската старост	123
4.2.3. Достигнат степен на развој на мускулен тонус кај новороденче	131

4.2.3.1 Пасивен тонус	133
4.2.3.2. Активен тонус.....	140
4.1.1.3. Квалитативни промени во мускулниот тонус кај новороденчето во текот на третото тримесечје од феталниот живот.....	146
4.3. Рефлекси кај новороденчето за проценка на гестациската старост.....	147
4.3.1. Рефлексите како дијагностичка алатка.....	149
4.3.2. Кожни рефлекси	151
4.3.3. Очни рефлекси	153
4.3.4. Орални рефлекси	157
4.3.5. Рефлекси на фаќање.....	161
4.3.6. МОРО РЕФЛЕКС (рефлекс на прегрнување)	165
4.3.7. Рефлекс на вкрстена екстензија.....	168
4.3.8. Рефлекс на одење (Автоматски од).....	169
4.3.9. Рефлекс на лазење	171
4.3.10. Рефлекс на бегање	172
4.3.11. Рефлекс на пречекорување	172
4.3.12. Магнет рефлекс (одговор)	173
4.3.13. Рефлекс на ослободување на рацете (Arm Passing Reflex).....	174
4.3.14. Стетоскоп-рефлекс	175
4.3.15. Тетивни рефлекси	175
4.3.16. Асиметричен тоничен вратен рефлекс (рефлекс на виолинист, поза на мечувалец).....	176
4.3.17. Симетричен тоничен рефлекс на вратот.....	178
4.3.18. Вратен исправувачки рефлекс (Neck righthing reflex)	178
4.3. Општо однесување на новороденчето (според гестациската старост).....	179
4.4. Литература	181

5. Водич за следење на созревањето, растот и развојот кај деца од раѓање до 4 години 185

5.1. Новороденчето во првиот месец	187
5.2. Втор месец	192
5.3. Трети месец.....	195
5.4. Четврти месец	197
5.5. Петти месец	200
5.6. 6 и 7 месец.....	203

5.7. 8 и 9 месец.....	207
5.8. 10 и 11 месец.....	210
5.9. 12 месеци.....	213
5.10. 15 месеци.....	216
5.11. 18 месеци.....	217
5.12. 21 месец.....	218
5.13. 2 години.....	219
5.14. 3 години.....	221
5.15. 4 години.....	223
5.16. Општи импликации (показатели) за можни нарушувања во развојот.....	224
5.17. Литература.....	227

6. Семејството на децата со пречки во развој 229

6.1. Раѓање на дете со пречки во развојот.....	244
6.1.1. Прв период на информирање и помош од стручно лице.....	246
Стручни лица од UNICEF (1990) ги дале следните препораки (45):.....	248
6.1.2. Први реакции на родителите кои имаат дете со пречки во развојот.....	249
6.1.3. Родители на дете со пречки во развојот.....	254
Недоследност во воспитувањето.....	255
Нереални очекувања на родителите.....	256
Родители-критичари.....	256
Претерано заштитување.....	257
Претерана строгост.....	258
6.2. Односот на браќата и сестрите кон детето со пречки во развојот.....	258
6.3. Односот на бабите и дедовците кон детето со пречки во развојот.....	261
6.4. Литература.....	263

ВОВЕД

Познато е дека секоја градба, без разлика колку е висока или голема, е составена од мали тули. Колку подобро се постават тие тули толку градбата ќе биде поубава, посигурна и поскладна. Детството всушност е првата поставена тула и појдовна единка за изградба на општеството.

Студиите што се насочени кон проучување на развојот на децата, овозможиле негово добро етаблирање во многу општествени, хуманистички и природни научни дисциплини кои меѓусебно се испреплетуваат и надоврзуваат. Покрај богатиот фонд на научностручна литература, која се занимава со проучување на детскиот развој, постојано се спроведуваат нови истражувања и се пишуваат извештаи, разјаснувајќи низа фактори кои го унапредуваат или оспоруваат нормалниот детски развој.

Иако членовите на семејството имаат примарна одговорност и влијаат врз здравјето, благосостојбата и развојот на детето, многубројните фактори, меѓу кои општеството и пошироката средина во којашто живеат децата, како и поддршката што ја добиваат семејствата, имаат директно и индиректно влијание.

Сите деца не се раѓаат здрави и сите деца немаат подеднаков пристап до добра исхрана, соодветна здравствена заштита и живеалиште. Секоја година над 200 милиони деца помали од петгодишна возраст не го достигнуваат својот максимален когнитивен и социјален потенцијал, што подоцна резултира со послаби академски постигнувања и реперкусии во возрастниот животен период.

Водејќи се од фактот дека децата се мерило за здраво и одржливо општество, а нивниот раст и напредок е во зависност од тоа како општеството ги третира, современото човештво сè поголемо внимание му посветува на раното дејствување и вклучување на детето во третман, притоа обезбедувајќи солидна основа за развој на што е можно покомплетна, оформена и продуктивна личност.

Причина за истакнување на важноста за раното дејствување и вклучување на детето во третман, е пластичноста на мозокот т.е. способноста на мозочното ткиво на децата во тој период да го одржи функционалниот капацитет со замена на оштетеното ткиво со некое друго нервно ткиво (1). Клиничките искуства покажуваат дека со примена на програмата на рана стимулација во раната интервенција можат да се постигнат големи резултати. Идејата и барањето за креирање на програма, која ќе им овозможи на сите деца да ги развијат своите способности до оптимална граница е многу стара, но сè до денес нема соодве-

тен и универзален одговор. Наместо ова постојат разни пристапи кон ова прашање, а со самото тоа и различни резултати. Факт е дека овие резултати не можат да се развијат набрзина и дека се потребни низа генерации на школување за да се постигне таа цел, но, исто така, факт е дека на тој пат мораат да се направат и првите чекори.

